

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Novembre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 309

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cığaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Teşrinisani 1930

didi altında hissediyor. **Laertes** ile anlaşıyor. ucu zehirli bir meçle **Hamlet** le müsâra'a etmesini ve bu suretle **Hamlet** i öldürmesin tasarlıyor, «Laertes» Hamletle barışmış görünüyor. Musâra'a esnasında meçler düşüyor, yanlışlıkla zehirli meçi Hamlet alıyor, «Laertes» i yaralıyor, Zehirlenen muhtazır «Laertes» sırrı faş ediyor: Kral her ihtimale karşı bir de zehirli bir şurup hazırlamıştır. Musara'ada susamış olan Hamlete sunulacak, Hamlet bundan içiyor. bir miktarında, işten haberdar olmıyan, Kraliçe içiyor. Her üçü zehirlerin te'siri altında kıvrılırken Hamlet kendisinde, Kırallı bir kılıç darbesile öldürmek kudretini buluyor. Sahneye dört ceset seriliyor. Bu sırada bir fütuhât seferinden avdet etmekte olan Norveçya Kralı «Fortinbras» mirası olarak Danimarka tahtını talep ve işgal ediyor. Hamletin cenazesine hükümdarlara mahsus bir cenaze alayı ve teşrifatı yapılıyor.

Hamlet ruhu en ziyade müşevveş ve mürekkep olan bir şahsiyettir. Ve bu ruhun tahliline ci-iltler tahsis olun-

muştur. Başka yerde, yeni tercememin başında bunun bir hulâsa yapılmıştır. Ma'arif Vekâletince tab'i musammemdir. İleride bunun züb-desini de İctihadın okuyucularına vereceğim.

Dr. Abdullah Djevdet

Ameli Ruhiyyat

LES INCERTITUDES DE L'HEURE

PRÉSENTE

Dr. Gustave Le Bon

12

İNKİLAPLARIN SEBEBLERİ

Akvam, ez cümle, ümidlerle yaşarlar. İnkılâplardan maksudları, kuvvetlerini gaybetmiş olan eski ümidlerin yerine yeni ümidler ikame etmektir.

★

Mevcut nizamı, [müesses ve mevcut

hayat ve idare şeklini] müdafa'a etmekte menfa'atdar olan fırkalar, bu nizam ve idareyi yıkmak isteyenlerden daha az azimli, daha az «energique» olur olmaz bir memleket inkılâplara maruz

★

Tarihi zirü zebr eden inkılâpların başlıca neticesi hükûmet prensipini tecsim eden [bir şahıs halinde temsil eden] rüesayi değiştirmekten ibarettir; nas kitleleri bu tebdil ve ikame den nadiren müstefid olurlar. [*]

★

İktisadî ica'at, insanları sevk ve idare eden hissi ve sirri ilcalara mühalif olunca bir inkılâb na kabili ictinab olur.

★

Gıpta ve bunun gayri mu-farik refiki olan kin, ictimaî inkılâpların büyük muharriklerini, büyük zenberekleri - ni teşkil eder-

ler. «Fransa inkılâbı»nın iptidai sebebi «bourgeois» yi ya'ni orta sınıfları, zadegândan ayıran haricî farklar ve imtiyazlar olmuştur. Tehdidi altında bulunduğumuz ictima'î inkılâbın menş'eleri içinde, kanunen değil, muhtelif sınıflar arasında urfen mevcut farklar dahi bulunacaktır.

★

Ma dunda, ma fevka karşı hürmet yerine kin ka'im olduğu vakit inkılâbın zuhuru yakındır.

★

Bolşeviklik «tarîh» de bir çok kerre hükümünü icra etmiş olan bir haleti zih-

[.] Muhibbi İzzılum Ebubekir Hâzım Bey efendinin:

Former la même chose en déformant l'Etat,

Ne produit que l'ancien et fâcheux résultat.

beyti, aşağı yukarı aynı prensipi nazm ve icmal eder. Ab. Dj.

niyeyi temsil eder. psychologia'î unsurları daima aynı olmuştur: inzibatsızlık, fa'ikiyetlere karşı hasudane kîn, sâ'y yahud zekâ ile elde etmeye kabiliyetsizliğini his ettiği mal ve mülkü cebren gasb etmek arzuyu şedidi.

Yeni medeniyetler arkalarında gayri muntabık [Inadapté]ler sürüsünü sürüklerler. Bu gayri muntabıklar ya'ni medeniyetlere kendilerini uyduramayanlar yerlerine, «Communisme» gibi daha sâde olan ictimai hayat şekilleri ikame etmek üzere bu medeniyetleri yıkmayı te'emmül ederler.

Gayri muntabıklar ordusu, bu gün, müstakbel cermen istilâsı kadar tehdit-kâr olmaktadır.

Tahsilsiz - yahud daha tehlikeli olan yarım tahsilli - bolşeviklerin büyük medeniyetlerimizi barbarlığa yakın olan aşağı enmuzeclere irca' etmeye muvafak olup olmayacaklarını bilmek, zamanımızın en büyük mes'elelerinden birini teşkil eder.

Bir kavmin kanunlarını, te'sisatlarını şiddet ve kat'iyetle tayin eden, o kavmin kendi zihniyeti olduğundan [ve başka milletlerin zihniyetile yapılan te'sişata, kanunlara uyamadığından] Avrupa'da, İrlanda ve Amerikada Lâtin cumhuriyetleri gibi ba'zı milletler hiç bir zaman inkılâblardan ve anarchiden kurtulmamaya bizzat kendi ruhları tarafından mahkûm görünürler.

«Bourgeoisie» [ya'ni sinufi ehali] tarafından zadegâne karşı yapılan Fransa inkılâbı muvaffak oldu; çüki Bourgeoisie nin kabiliyetleri, zadegânlığın kabiliyetlerine tefevvük etmişti. Zamanımızda bir proletarye [ecirler] inkılâbı, adedin şevketi sayesinde [ya'ni çokluk ol-

maları sayesinde] muvakkaten muzaffer olabilir, fakat devam edemez çünkü aşağı sanayi'î inkişaf, işcinin malik olmadığı idare edici ehliyetler istilâz ediyor. [*]

Şükûhe mazhar bir inkılâb fırkası diğer fırkaların bütün gayri memnurlarını etrafında kolaylıkla toplar. Bolşeviklik ile müslümanlık arasında hiç bir müşterek seciyye bulunmadığı halde bolşevikler kendilerine (İran) da ve (Türkiye) de mezhebdâşlar toplamaktadırlar.

VI

İnkılâbların neticeleri

Bir inkılâbın ilk safhası, ekvamin hayatını idare eden iktisadi icabat ile çarpışmaya hasır edilir.

Hayalciler [Reveurler] in hiç biribda' kuvvetleri yoktur; fakat ba'zan azim bir tahrib kudretine maliktirler. Onların dağıtıcı, eritici te'sirleri altında, zamanın bin müşkülât ile inşa ettiği tesisat, son derece bir sür'atle tarumar olur. Memleketleri barbarlığa irca' etmek için komünistlere üç ay kifayet etti.

Muhayyilei mübdi'a ihtira'î hazırlar. «Laboratoire» bu ihtira'î'n çevrelerini [«Contour»larını] tesbit eder. Darüssana'a, ihtira'î bütün insanların müteneffi' olduğu tarakki unsurlarına tahvil eder. Rus Komünistleri tarafından münevverlerin katliam edilmesi, istifade etmekte

[*] (Rusya)da bolşeviklik ilân olunduktan sonra Sovyetler hükûmeti namına zabt edilen ve her nasılsa müdirleri öldürülmeyen darüssana'alar uzun müddet harap ve mu'attal kaldıktan ve bolşevikler bu fabrikaları idaredaki aczi tamlarını anladıkdan sonra bu fabrikaları eski sahiplerine icar etmekten başka çare olmadığını anlamışlardır. Ab. Dj.

oldukları keşfiyat ve ihtira'atın bu sureti tevellüdünden Cumhuriyetlerin ne kadar bihaber olduklarını gösterir. «Bolşevizm» mesaisine veche tayin edebilecek müfekkireden mahrum işçinin düşebileceği derecei sefaleti meydana çıkardı.

İnkılâpkâr bir idaal hakkaniyete ne kadar muvafık olursa olsun yine mutlaka kanlı harpler bahasına zafere destres olur. Kanun huzurunda müsavat prensibini te'sis ve ba'zı sınıfların imtiyazlarını ilga etmek için Avrupada yirmi sene süren mücadeleler lâzım oldu.

Bir İnkılâpkâr Hükûmet, ancak bir kaç pişvanın istibdadı altına düşmek şartile paydar olur.

İnkılâplar hiç bir zaman çok devam etmezler; çünkü çok geçmeden dünyaya hâkim olan icabatı iktisadiyye ve içtima-iyye ile tesadüm eder. O zaman nazariyecilerin aczini görerek Cumhur onlardan yüz çevirir bu safhaya vasil oluncaya kadar bir çok harabiyetler vücuda gelir. Rusya bugün bunun tecrübesini yapıyor.

İnkılâplar, İnkılâplardan sonra muammer kalan Rüesanın ba'zılarını zenginletir, fakat İnkılâplar, İnkılâpları fi'le çıkaran Cumhurların bilâ istisna sefaletini artırır; bu hakikate nas kitlesinin aklı ermediğinden inkılâpçı pişvalar dünyayı uzun müddet hercümerc edebilirler.

Zamanların İnkılâpçı Meclis, «Assemblée»leri gösterir ki müta'assıplar, muhaliflerini muttariden katli'ame arz etmekden başka bir ikna' usulu keşf etmemişlerdir.

MEVLÂNA MÜTEFEKKİR VE ŞAİR [*]

Hanım ve Bey efendiler,

Bu senenin Türk Ocağı konferanslarına, şarkın büyük zekâlarından ve bilhassa büyük yürüklerinden olan Mevlâna Celâleddini Rumî hakkında bir musahaba ile başlanması iyi oldu. Bizim zekâmızın ve irfanımızın gökleri şark toprağındadır. Cismanî ve ruhanî hayatımızın ilk nusgu oradan mas ve cezb olunmuştur. Bizim mazimiz şarkdadır. ve ben de şu kanaattayım ki, bir milletin mazisi, hali, istikbali daima yekdiğerine müttasil kalmalı bunlar arasında bir inkita' olmamalı; zaten bu inkita' bu infisal gayri tabi'îdir. Kolay, kolay mümkün de değildir. Bir ağaç kökleriyle ittisalını muhafaza etmek şartile dalları üzerine diğer muvafık meyvaların aşılmasını kabul eder. Fakat köklerinden cuda olmuş bir ağaç ölmüş demektir. Böyle bir ağaç ancak malzeme olarak kullanılabilir. Beni kimse muhafazakârlıkla tavsif etmez. Bila'kis bunun zıddile çok tahtie olunmuşumdur. Bu vaz'iyetimden memleketimin müstefid oluğunu bana söyleyenler çoktur. Bundan bir mutazarrir varsa o da kendimdir. Fakat bu sayede, bu gün muhafazakârlık ve ma'ziye fazla marbut olmakla itham olunmaktan aslâ endişe etmiyorum ve fikrî ve harsî mazimizin iklimi olan şarktan ve oradaki fazilet ve meziyetlerden kemali şevk ile bahs edeceğim.

Mevlâna Celâleddini Rumî. esasen bir Türk eli sayılan Belh şehrinde ve 604 tarihi hicrisinde doğmuştur. Babası Harimin Sultan u'lulam unvanını haiz ve en meşhur âlim ve mütasavviflerinden ve Fahreddini Razînin mu'asırların-

[*] 6 teğrini sani 1930 tarihinde İstanbul Türk Ocağında verilmiş konferansdır.